

Andželko Klobučar

Skladbe za orgulje

Organ Works

Svezak 7

Volume 7

Anđelko Klobučar
Skladbe za orgulje VII / Organ Works VII

Sunakladnici / *Publishers*
Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Catholic Faculty of Theology of the University of Zagreb
Muzička akademija Sveučilišta u Zagrebu
Music Academy of the University of Zagreb

Za sunakladnike / *For the Publishers*
prof. dr. sc. Josip Šimunović
prof. art. Igor Lešnik

Uredništvo / *Editor Board*
izv. prof. art. Mirta Kudrna
red. prof. art. Pavao Mašić

Glavni urednik sveska i redaktor / *Chief Editor of the Volume & Music Editor*
red. prof. art. Pavao Mašić

Notografija i prijelom notnog teksta / *Music Score Copying & Layout*
izv. prof. art. Marko Magdalenić

Grafičko oblikovanje i prijelom / *Graphic Design and Layout*
Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Catholic Faculty of Theology of the University of Zagreb

Prijevod / *Translated by*
dr. sc. Nenad Polgar
red. prof. art. Pavao Mašić

Lektura / *Proofreading*
doc. art. Jasna Šego

Tisak / *Printed by*
Sveučilišna tiskara d.o.o.

Naklada / *Print run*
?170

ISMN 979-0-801352-06-4 (svezak / *this volume*)
Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Catholic Faculty of Theology of the University of Zagreb

ISMN 979-0-801353-??-? (svezak / *this volume*)
Muzička akademija Sveučilišta u Zagrebu
Music Academy of the University of Zagreb

ISMN 979-0-9005218-9-7 (cjelina / *complete series*)

CIP zapis je dostupan u računalnome katalogu
Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem ??????????

A CIP catalogue record for this book is available from the
National and University Library in Zagreb under ??????????

Tiskanje ovog izdanja omogućilo je Sveučilište u Zagrebu u sklopu kratkoročne
financijske potpore istraživanja Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u
Zagrebu: "Istraživanje, uređivanje i objavljivanje orguljaškog opusa akademika
Anđelka Klobučara".

*The publication of this edition has been assisted by the University of Zagreb as part
of the short-term financial support of the Catholic Faculty of Theology research
project: "Research, editing and printing of the organ works by Anđelko Klobučar,
the Full Member of the Croatian Academy of Sciences and Arts".*

Anđelko Klobučar

Skladbe za orgulje

Organ Works

Svezak 7
Volume 7

Zagreb, 2024.

Sadržaj / Contents

Predgovor	V
<i>Preface</i>	XVII
Intrada, pastorala i toccata / <i>Intrada, Pastorale and Toccata</i> <i>manualiter</i> (1993)	2
<i>pedaliter</i> (1994)	10
Božićne minijature / <i>Christmas Miniatures</i> (1995)	18
Intrada, arioso i toccata na himnu Sv. Dujma / <i>Intrada, Arioso and Toccata on the Hymn of St.</i> <i>Domnius</i> (1995)	32
<i>Collage</i> (1995)	38
<i>Finale</i> (1995)	48
Redatorska bilješka	57
<i>Editor's Note</i>	71

Predgovor

Skladatelj, orguljaš i glazbeni pedagog **Andželko Klobučar** (Zagreb, 11. srpnja 1931. – 7. kolovoza 2016.) diplomirao je 1955. g. na Teorijsko-historijskom odsjeku Muzičke akademije u Zagrebu, a također je pohađao i studij kompozicije (kod Mila Cipre) i orgulja (kod Franje Lučića). Usavršavao se u orguljama kod Antona Nowakowskoga u Salzburgu (1959. – 1960.) i skladanju kod Andréa Joliveta u Parizu (1965. – 1966.). Do 1958. g. radio je kao srednjoškolski nastavnik u Zagrebu, a od 1958. do 1963. g. bio je glazbenim suradnikom u *Dubrava filmu* u Zagrebu. Od 1968. g. djeluje na Muzičkoj akademiji kao nastavnik teorijskih predmeta (izabran je za redovitoga profesora 1983. g.), djelujući istovremeno kao predavač i na Institutu za crkvenu glazbu *Albe Vidaković* pri Katoličkom bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, od 1963. godine, tj. od osnutka Instituta. Od 1958. do 2004. bio je glavnim orguljašem zagrebačke prvostolnice. Od 1994. do 1998. godine voditelj je seminara za interpretaciju suvremene glazbe pri Ljetnoj orguljaškoj školi u Šibeniku u kojoj je bio i direktor Programskoga vijeća. Član je Hrvatskoga društva skladatelja, Hrvatskoga društva glazbenih umjetnika, Hrvatskoga društva glazbenih teoretičara i redoviti član Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Odlikovan je mnogobrojnim nagradama i priznanjima, među ostalima i *Odličjem Reda Danice hrvatske s likom Marka Marulića*, *Vjesnikovom nagradom za glazbu Josip Štolcer Slavenski*, *Nagradom Vladimir Nazor* za životno djelo, *Nagradom Grada Zagreba* za mnogostruki doprinos u promicanju djela hrvatskih skladatelja i poticanje skladanja za orgulje, *Nagradom Ivan Lukačić* za rad na hrvatskoj glazbenoj baštini s osobitim obzirom na rekonstrukciju Bajamontijeve oratorija *Prijenos sv. Dujma*, *Nagradom Porin* za poseban doprinos hrvatskoj glazbenoj kulturi i sličnim priznanjima. Kao jedan od najznačajnijih hrvatskih umjetnika i orguljaša, Klobučar je redovito nastupao solistički i uz orkestar u zemlji i inozemstvu (katedrali Westminster u Londonu, katedrali u St Albansu, katedrali Notre-Dame u Parizu, Bazilici sv. Marije Anđeoske u Asizu, koncertnim dvoranama u Moskvi, Sankt Petersburgu, Vilniusu, Kijevu, Olivi, Bratislavi). Velik broj koncerata održao je na povijesnim orguljama diljem Hrvatske oživljujući pritom hrvatsku glazbenu baštinu, a pred hrvatskom je publikom predstavio prvi put i veći dio orguljskog opusa Oliviera Messiaena. Klobučarov opsežan opus obuhvaća simfonijsku, koncertantnu, komornu, vokalnu i vokalno-instrumentalnu glazbu, a važan dio pripada filmskoj i crkvenoj glazbi. Tvorac je sedamdesetak skladaba za orgulje u kojima su one tretirane solistički, koncertantno ili kao komorni instrument čime je bitno obogatio repertoar hrvatske glazbe za orgulje.

KRONOLOGIJA

- 1931.** Rođen u Zagrebu 11. srpnja u obitelji Franje i Marije Klobučar kao mlađi brat Berislava, kasnije istaknutoga dirigenta koji će dugo godina djelovati u Bečkoj državnoj operi.
- 1940.** Započinje privatno učiti glasovir kod gđe Stražnicki.
- 1945.** Prvi put čuje orgulje u zagrebačkoj katedrali slušajući orguljaša Mladena Stahuljaka.
- 1947.** Započinje redovito svirati u crkvi sv. Ivana (Nova Ves), gdje utemeljuje muški zbor, te u crkvi sv. Obitelji u Zagrebu.
- 1947. – 1948.** Uči orgulje kod Albe Vidakovića na Srednjoj glazbenoj školi Državnoga konzervatorija u Zagrebu.
- 1949.** Završio gimnaziju u Zagrebu.
- 1949. – 1953.** Studira orgulje u klasi Franje Lučića na Muzičkoj akademiji u Zagrebu.
- oko 1950.** Pod pseudonimom K. Bučar sklada prve skladbe – *Božićne preludije* – nastale kao plod privatne poduke kod Albe Vidakovića, u čijoj su nakladi i objavljene 1959. g.
- 1950. – 1954.** Studira kompoziciju u klasi Mila Cipre na Muzičkoj akademiji u Zagrebu.
- 1952.** Javnom izvedbom vlastite *Passacaglie* za orgulje u Hrvatskom glazbenom zavodu prvi se put predstavlja kao skladatelj.
- 1954.** Nakon odlaska Mladena Stahuljaka, na poziv Albe Vidakovića, preuzima mjesto orguljaša u zagrebačkoj katedrali gdje povremeno svira orgulje.
- 1955.** Diplomira na Historijsko-teorijskom odjelu Muzičke akademije u Zagrebu 30. lipnja obranom diplomskoga rada *Franjo Dugan, život i rad* (mentor Josip Andreis).
- 1956. – 1958.** Djeluje kao srednjoškolski nastavnik glazbenoga odgoja u Zagrebu.
- 1958. – 1963.** Djeluje kao glazbeni suradnik *Dubravafilma* u Zagrebu.
- 1958.** Postaje glavni orguljaš zagrebačke katedrale.
- 1959. – 1960.** Usavršava se kod orguljaša Antona Nowakowskoga na Ljetnoj orguljskoj akademiji u Salzburgu.

- 1963. – 1968.** Djeluje kao profesor teorijskih predmeta u Muzičkoj školi *Blagoje Bersa* u Zagrebu.
- 1963. – 2000.** Djeluje kao profesor na Institutu za crkvenu glazbu u Zagrebu gdje predaje kolegije Fuga, Osnove polifone kompozicije i Improvizacija.
- 1965. – 1966.** Usavršava se kod skladatelja Andréa Joliveta u Parizu.
- 1968. – 2001.** Djeluje na Muzičkoj akademiji u Zagrebu od 1968. u zvanju docenta, od 1977. u zvanju izvanrednog profesora, od 1983. u zvanju redovnog profesora. U zvanje profesora emeritusa izabran 2012. g. Predaje kolegije Glazbeni oblici i stilovi, Polifonija i Solfeggio.
- 1969.** Urednik glazbenoga priloga u *Svetoj Ceciliji*, časopisu za crkvenu glazbu do 1978. g.
- 1970.** Cjelovečernji koncert skladbi J. S. Bacha u koncertnoj dvorani *P. I. Čajkovskoga* u Moskvi.
- 1970.** Dobitnik *Nagrade „Milka Trnina“* za koncertantnu djelatnost.
- 1973.** Koncertna gostovanja u Westminsterskoj katedrali u Londonu, katedrali u St Albansu i *Velikoj koncertnoj dvorani* Lenjingradske filharmonije.
- 1974.** Praizvedba Koncerta za orgulje *Memento* Stjepana Šuleka u Koncertnoj dvorani *Vatroslava Lisinskoga* u Zagrebu.
- 1975.** Snimio prvu u nizu gramofonskih ploča sa solističkim repertoarom za orgulje.
- 1976.** Praizvedba skladbe *Per aspera ad astra* za orgulje i veliki simfonijski orkestar Borisa Papandopula u Koncertnoj dvorani *Vatroslava Lisinskoga* u Zagrebu, povodom 70. rođendana Borisa Papandopula.
- 1978.** Koncertno gostovanje u katedrali Notre-Dame u Parizu s repertoarom skladbi hrvatskih skladatelja.
- 1980.** Pročelnik Odjela za kompoziciju i glazbenu teoriju na Muzičkoj akademiji u Zagrebu do 1993. g. i ponovo u razdoblju od 1995. do 2000. g.
- 1982.** Koncertno gostovanje u Bazilici Svete Marije Anđeoske u Asizu, gdje izvodi *Pjesmu stvorova sv. Franje Asiškoga*.
- 1984.** Dobitnik *Nagrade „Josip Štolcer Slavenski“* za *Koncert za orgulje i orkestar*.
- 1985.** Glazbeni urednik Hrvatske liturgijske pjesmarice *Pjevajte Gospodinu pjesmu novu*.
- 1986.** Ciklus od tri koncerta s djelima Oliviera Messiaena u franjevačkoj crkvi na Kaptolu u Zagrebu (11. – 25. svibnja), povodom skladateljeva 78. rođendana.
- 1988. – 1992.** Član suradnik Razreda za glazbenu umjetnost i muzikologiju Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti.
- 1989.** Dobitnik je *Nagrade „Vladimir Nazor“* za *Partitu ‘Ad Pavlinos’* za orgulje i za izvedbu skladbe *La Nativité du Seigneur* Oliviera Messiaena.
- 1991.** Dobitnik je *Nagrade „Ivan Lukačić“* za koncert francuske barokne glazbe na Varaždinskim baroknim večerima.
- 1992.** Redoviti član Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti.
- 1994.** Voditelj seminara za interpretaciju suvremene orguljske glazbe (do 1998.) u okviru Orguljaške ljetne škole u Šibeniku, čiji je ujedno i programski ravnatelj od 1999. do 2008.
- 1995.** Dobitnik *Nagrade „Vladimir Nazor“* za životno djelo.
- 1995. – 2001.** Zajedno s Miroslavom Martinjakom uređuje glazbeni prilog u *Svetoj Ceciliji*, časopisu za crkvenu glazbu.
- 1996.** Dobitnik odlikovanja *Reda Danice hrvatske s likom Marka Marulića* za zasluge u kulturi.
- 1997.** Dobitnik *Nagrade Grada Zagreba* za mnogostruki doprinos glazbenoj umjetnosti, posebno promicanju djela hrvatskih skladatelja i poticanju skladanja za orgulje.
- 1999.** Dobitnik *Nagrade „Ivan Lukačić“* za rad na hrvatskoj glazbenoj baštini: rekonstrukciji oratorija *Prijenos sv. Dujma* Julija Bajamontija.
- 2001.** Dobitnik *Nagrade „Porin“* za najbolju skladbu klasične glazbe (za solo ili manji sastav) – *Koncert za orgulje i timpane*.
- 2002.** Dobitnik *Nagrade „Porin“* za životno djelo.
- 2011.** Dobitnik *Nagrade „Lovro pl. Matačić“* za životno djelo.
- 2012.** Dobitnik *Nagrade „Porin“* za najbolju skladbu klasične glazbe – *Muzika za orgulje i orkestar*.
- 2015.** Dobitnik *Nagrade „Porin“* za najbolju skladbu klasične glazbe – *Hommage à Bach*.
- 2016.** Preminuo u Zagrebu 7. kolovoza.

Andelko Klobučar – prilog biografiji

Iako je u hrvatskoj orguljskoj glazbi broj skladba nastalih u 20. stoljeću (pogotovo nakon 1945. g.) razmjerno velik, upravo se opus Anđelka Klobučara svojom opsežnošću i kakvoćom izdvaja u veću i vrijedniju cjelinu. Takvo što i ne iznenađuje budući da je riječ o odličnu orguljašu, improvizatoru i skladatelju čija je glazbenička praksa bila neraskidivo vezana za orgulje zagrebačke katedrale, važan instrument u opusu njemačkoga graditelja Eberharda Friedricha Walckera (sagrađene 1855. g.). Ove orgulje, ujedno i najveće na prostoru Hrvatske, bile su trajnom inspiracijom skladatelju, čijem orguljskomu opusu uistinu pripada središnje mjesto u hrvatskoj orguljskoj glazbi. Pritom valja naglasiti kako bi određivanje Klobučara isključivo kao orguljaša i skladatelja orguljske glazbe – kakvo je još i danas u velikoj mjeri prisutno – bilo pogrješno pa bi umanjivalo vrijednost i učinke njegova širokoga djelovanja kao skladatelja orkestralne, komorne, solističke i filmske glazbe, koncertantnoga orguljaša i improvizatora, glazbenoga pedagoga i pisca te crkvenoga glazbenika. Preneseno u brojčane pokazatelje, Klobučarev opus zasad ima zabilježene 232 skladbe uz još 120 naslova filmske glazbe te još neutvrđen, ali pozamašan, broj liturgijskih skladba.

Prije pomnijega komentara Klobučareva orguljskoga opusa, potrebno je ukratko se osvrnuti na njegovu koncertantnu djelatnost, repertoarne sklonosti

i obrazovni put kao važne formativne elemente skladateljeve osobnosti. Izuzev najranije poduke orgulja koju je primio od Albe Vidakovića (istaknutoga crkvenoga glazbenika, skladatelja, muzikologa i orguljaša, utemeljitelja Instituta za crkvenu glazbu), Klobučar – po vlastitim riječima – najveći utjecaj na odluku da se posveti orguljama pripisuje Mladenu Stahuljaku, jednomu od orguljaša zagrebačke katedrale u vremenu nakon Drugoga svjetskoga rata. Stahuljak je kao predstavnik lajpciške škole (studirao je u klasi Günthera Ramina, tadanjega orguljaša crkve sv. Tome u Leipzigu) predstavio tadanjoj zagrebačkoj sredini novi, koloristički pristup u oblikovanju orguljskoga zvuka, što je Klobučaru bilo iznimno atraktivno obilježje orguljskoga muziciranja, za razliku od koncepta zasićenoga orguljskoga zvuka temeljena na fundamentalnim 8' registrima kakvim se služio Franjo Dugan, tadanji glavni katedralni orguljaš. Stahuljakov kolorizam s jedne strane i, s druge strane, klasični pristup koji se temelji na kontrapunktnom slogu i jasnim tradicionalnim formama, kakav je u svojim skladbama zastupao Vidaković (nekadanji đak Papinskoga instituta za crkvenu glazbu u Rimu), imaju se promatrati kao dva važna obilježja koja će Anđelko Klobučar usvojiti i zastupati u svojem budućem stvaralaštvu.

Nakon Drugoga svjetskoga rata započinje teško razdoblje za crkvene glazbenike i orguljaše: Dugan i Stahuljak prestaju djelovati u zagrebačkoj katedrali zbog političkih prilika, a zbog istih su razloga koncerti koje Klobučar prati kao slušatelj uglavnom anonimni jer, osim najavljenih termina održavanja i repertoara, ime izvođača u pravilu ostaje nepoznato. Tek se koncem pedesetih godina 20. stoljeća otvaraju mogućnosti za odlazak u inozemstvo: godine 1959. Klobučar odlazi na usavršavanje u Salzburg njemačkomu orguljašu Antonu Nowakowskomu (profesoru orgulja u Pragu i Stuttgartu, nekadanjemu učeniku Karla Straubea i tada vrlo cijenjenu interpretu skladba J. S. Bacha i suvremenih njemačkih skladatelja) s kojim proučava orguljske opuse J. S. Bacha, D. Buxtehudea i J. Pachelbela. Snažan utjecaj na Klobučara ostavlja i studijski boravak u Parizu 1965./66. g. u klasi Andréa Joliveta gdje dolazi u doticaj sa suvremenom francuskom orguljskom glazbom i njezinim važnim predstavnicima poput Oliviera Messiaena i drugih. Upravo će u francuskoj orguljaškoj tradiciji i orguljskoj improvizaciji, kao njezinoj temeljnoj disciplini, Klobučar pronaći nadahnuće za daljnje usmjerenje svojega skladateljskoga djelovanja. To je ponajprije vidljivo u njegovim vlastitim kompozicijama za orgulje, a

još više u odabiru repertoara s kojim se Klobučar predstavlja diljem Europe i država tadanjega SSSR-a, u kojemu, pored njegovih vlastitih kompozicija, najčešće prevladavaju djela J. S. Bacha i francuskih skladatelja Césara Francka, Jehana Alaina, Jeana Langlaisa, Olivier Messiaena i Marcela Dupréa. Uz neprestanu brigu oko izvođenja skladba za orgulje suvremenih hrvatskih skladatelja, valja istaknuti i trajno bavljenje orguljskim opusom Olivier Messiaena čiji je „autentični tumač i promicatelj“ u Hrvatskoj upravo Klobučar. Tako je 1986. g. Klobučar održao tri koncerta – u svega 15 dana – na kojima je izveo najveći dio Messiaenova opusa: *L'Ascension* (Uzašašće), *Les Corps glorieux* (Slavna tijela), *Livre d'orgue* (Knjiga za orgulje), *Messe de la Pentecôte* (Duhovska misa) i *Meditations sur le Mystère de la Sainte Trinité* (Meditacije o misteriju Presvetoga Trojstva). Prema Klobučarevim riječima, upravo mu je Messiaenov ciklus *La Nativité du Seigneur* (Rođenje Gospodinovo) bio među najomiljenijim skladbama u repertoaru koji je redovito izvodio, a svoje bavljenje Messiaenovom glazbom zaokružio je 1991. g. cjelovitom izvedbom opsežna ciklusa *Livre du Saint Sacrement* (Knjiga Presvetog Sakramenta).

Klobučarev opus za orgulje – work in progress

Ukoliko bi trebalo u kraćim crtama naznačiti neke osnovne elemente Klobučareva orguljskoga opusa, valjalo bi najprije poći od problema *glazbenoga teksta*. Kako su mnoge autorove skladbe nastale iz čina improvizacije, tekst ponekad nije uređen do posljednjega detalja, katkad je riječ o improvizacijama više-manje fiksiranima u zapis, pogotovo u kompozicijama koje je skladatelj sam izvodio. Naravno, kad su skladbe nastale po narudžbi drugih interpreta ili ih je skladatelj izričito posvetio kojem izvođaču, tada je tekst potpuno uređen. Isto je tako i sa skladbama koje su bile pripremane za tisak, uglavnom u autorovoj vlastitoj nakladi. Pitanje izbora registara, koji nisu uvijek detaljno specificirani, u konačnici je odnos skladateljstvih uputa i interpretovih želja te mogućnosti instrumenta na kojemu se skladba izvodi. Pritom, u idealnom smislu, valja imati na umu bogati zvukovni spektar orgulja zagrebačke katedrale kao Klobučareva instrumenta *par excellence*, ali i skladateljevu prilagodljivost u osobnom tumačenju klasičnih, većinom tradicionalnih registracijskih rješenja.

Odličan pregled Klobučareva stvaralaštva za orgulje do 1989. g. prva je ostvarila Hana Breko u svojem diplomskom radu na Muzičkoj akademiji (Zagreb, 1993.), ponudivši toliko potrebnu odrednicu skladateljeva

jezika: „Njegov izbor svojevrsni je kompromis u pogledu izbora kompozicijsko-tehničkih postupaka, na razmeđu hindemitovskih kvartnih akorada i proširenog tonaliteta, i francuske težnje ka homofonom tkivu i kolorističkom tretmanu orgulja.“ Klobučarev skladateljski jezik, premda iznimno bogat disonancijom, proizlazi iz vlastite mu orguljaške prakse, pa će se tako u skladbama za orgulje, u tehničko-interpretativnom pogledu, uvijek pronaći „svirljivi“ modeli i muzičke figure jasno izvedene iz osobite tonske i tehničke prirode samih orgulja, kao instrumenta. Kako je Nikša Gligo već ranije ustvrdio, Klobučareva se „glazba poigrava s novoklasicizmom kao, zapravo, maglovitim stilskim određenjem, a da mu se nikada ne priljubljuje“ (citat iz programske knjižice autorskoga albuma Anđelka Klobučara, *Cantus*, 2011., str. 10). Izvornost i svježina Klobučareva skladateljskoga nerna izrazito je prisutna tijekom čitava opusa za orgulje, očitujući se u izboru tradicionalnih postupaka poput motivskoga rada i jasne formalne preglednosti (uz svjesno izbjegavanje dodekafonije i aleatorike) u kombinaciji s istraživanjem zvukovnoga potencijala instrumenta u čemu je možda najvažnije oslobađanje boje zvuka i kolorizam (pod utjecajem francuske orguljske škole, ali i orguljaša Mladena Stahuljaka). Upravo je koloristički tretman orgulja osnovna razlika između tradicionalnoga shvaćanja zasićena i homogena orguljskoga zvuka kakvim su određeni opusi hrvatskih skladatelja do Klobučara (Dugan, Vidaković, Odak, Kolb) i Klobučareva vrlo osobna viđenja orguljskoga zvuka koji se u nekim slučajevima ostvaruje i komponiranjem zvuka (*Klangkomposition*).

Promatrajući opsežan Klobučarev opus za orgulje solo koji navodimo u zasad potpunu popisu, uočavamo da postoje brojni primjeri tzv. *apsolutne glazbe* koji slijede tradicionalni trostavačni model s rasporedom stavaka: brzi – polagani – brzi (*Triptychon*, *Prva i Druga sonata*, *Preludij*, *interludij i postludij*, *Hommage à Cecchini*, potom tri minijature povezane u ciklus pod nazivom *Intrada*, *pastorala i toccata*, kao i niz drugih skladba oblikovanih po principu triptiha); trostavačni model u tek dva slučaja zamijenjen je dvostavačnim kako to pokazuje diptih *Fantazija i toccata* (pri čemu su oba stavka, na razini mikroforme, opet oblikovani trodijelno) te skladba *Cantabile i scherzo*. Trostavačna forma postupno se razvija u jedinstveni stavak duljega opsega, primjerice u skladbama *Vitrail*, *Treća sonata*, *Musica festiva*, *Hommage à Bach* i *Collage*, bilo da je riječ o još uvijek prepoznatljivoj trodijelnosti ili pak tendenciji ka skladanju nizanjem uvijek nove građe.

Druga skupina skladba uglavnom obuhvaća djela nastala narudžbom pojedinih interpreta ili je kakva

prigoda, odnosno izvanglazbeni sadržaj, bila poticajem njihovu nastanku. Tu je ponajprije riječ o višestavačnim ciklusima suitnoga tipa među kojima se izdvajaju *Pjesma stvorova*, monumentalna suita u devet stavaka i ujedno Klobučareva najopsežnija orguljska skladba, i *Partita 'Ad Pavlinos' na napjeve Pavlinske pjesmarice*. U oba se ciklusa vješto kombiniraju skladatelju svojstveni kompozicijsko-tehnički postupci, jasno sačuvani i u okviru nešto popularnijega glazbenoga jezika. Zanimljivo, u izrazu „popularnijim“ nije riječ ni o kakvu Klobučarevu uzmicanju od vlastitih skladateljskih postupaka, već ponajviše u naglašenoj melodičnosti, upotrebi modalnosti i donekle tonskom slikanju čime glazba postaje dostupnija široj publici. U prigodničarskim skladbama, dakako, zamjećujemo česte melodijske citate, reference na liturgijske melodije i gregorijanske napjeve, ali i upotrebu *glazbenoga kriptograma*, tehnike transformiranja slovne abecede u glazbenu abecedu, praksu kakvu susrećemo u orguljskim djelima Oliviera Messiaena i Mauricea Durufléa.

Posebna skupinu skladba čine zbirke kraćih skladba u obliku minijatura i preludija, kao i zasebne skladbe toga žanra koje svoju vrijednost nalaze u praktičnoj upotrebi tijekom liturgijskih obreda te u koncertnom vidu. Njima kontrastiraju skladbe velikoga formata koncipirane u cjelovitom luku – prva *Passacaglia* iz 1952. i druga *Passacaglia* iz 1988. godine. Usporednim sagledavanjem ovih dviju skladba na najbolji se način ocrtava prijeđeni put u skladateljskom razvoju Anđelka Klobučara: ne samo glede emancipacije disonance (intervala sekunde, kvarte i septime, kao autoru omiljenih intervala), već i u

svojevrsnoj emancipaciji orguljskoga zvuka u glazbenom kontinuumu kakva pruža upravo ta karakteristično orguljska forma.

O izdanju

Ovo je izdanje nastalo u zajedničkom projektu Muzičke akademije i Instituta za crkvenu glazbu, ostvarenom pod pokroviteljstvom Sveučilišta u Zagrebu, gdje je Anđelko Klobučar djelovao kao redoviti profesor, a od 2012. g. kao profesor emeritus. U posljednje je vrijeme zanimanje za Klobučarevim (orguljskim) opusom sve veće, pogotovo kad je riječ o sređivanju dostupne građe i njezinu publiciranju. Tako je nakladnička kuća *Cantus* 2011. g. objavila presjek skladateljeva opusa na autorskomu albumu, a 2014. g. i novo notno izdanje *Pjesme stvorova*. Također, 2014. g. u izdanju *Croatie Records* izišao je i dvostruki nosač zvuka s izborom Klobučarevih orguljskih skladba, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti objavila je partituru *Muzike za orgulje i orkestar*, a Klobučarev opus sve je više predmetom istraživanja i na sveučilišnoj razini.

U pripremi ovoga izdanja služili smo se svim dostupnim izvorima: sačuvanim skladateljevim rukopisima i snimkama, prijepisima drugih izvođača, tiskanim izdanjima u skladateljevoj vlastitoj nakladi, a važan uvid pružila nam je i zbirka izabranih skladba za orgulje u nakladi *Kora prvostolne crkve zagrebačke*, 2001. godine. Uz posebno dvojbena mjesta ostavljen je komentar u *Redatorskoj bilješki*. Na koncu, valja istaknuti kako je ovo notno izdanje još jedan korak u detaljnijemu proučavanju Klobučareva opusa, koji svojom kvalitetom i opsežnošću to i zaslužuje.

Pavao Mašić

Skladbe u ovom svesku

Intrada, pastorala i toccata (1994.) prvo je u nizu djela koje je Klobučar skladao na poticaj Emina Armana, pijanista, orguljaša i organologa. Kao kolege i prijatelji, Klobučar i Armano susretali su se redovito na Muzičkoj akademiji u Zagrebu (gdje su obojica bili zaposleni), na koru crkve sv. Ivana Krstitelja u zagrebačkoj Novoj Vesi (gdje su obojica djelovali kao orguljaši), te na ljetnim majstorskim tečajevima na Orguljaškoj ljetnoj školi u Šibeniku (gdje su od 1994. djelovali u svojstvu predavača). Armanov interes za povijesne orgulje u Hrvatskoj uz organološki aspekt uvijek je uključivao i izvođenje repertoara na takvim instrumentima (koji često imaju tzv. skraćenu veliku oktavu na manualu, te pedalnu klavijaturu s manjim brojem tipaka od onih na suvremenim instrumentima). Osim oživljavanja rukopisnih skladbi pohranjenih u brojnim župnim i samostanskim arhivima diljem Hrvatske, Armano je naručivao i nova djela hrvatskih skladatelja (Željka Brkanovića, Živana Cvitkovića, Anđelka Klobučara, Adalberta Markovića i Tomislava Uhljaka), koja je redovito praizvodio upravo na povijesnim instrumentima. Rezultat takvih inicijativa je desetak naslova od kojih je njih čak pet skladao Klobučar u razdoblju od 1993. do 2011.

Djelo *Intrada, pastorala i toccata* Armano je prouzveo 14. srpnja 1993. na orguljama Gaetana Callida u župnoj crkvi u Malom Lošinj. Riječ je o vrlo uspjelom primjeru Klobučaru omiljenog trostavčnog modela, čiji su pojedinačni stavci jasno karakterizirani: uvodna *Intrada* temelji se na paralelnim kvintakordima koji podsjećaju na fanfare, *Pastorala* donosi karakteristični smirujući punktirani ritam nad kojim se odvija pjevna melodija, dok je zaključna *Toccata* svojevrsni *moto perpetuo* u neprestanoj dinamičkoj gradaciji od gotovo nečujnog *pianissima*, pa sve do punog zvuka čitavih orgulja. Djelo postoji u dvije verzije: prva (iz 1993.), nešto sažetija, pokazuje ekonomičnost skladateljevih misli i jasno pridržavanje izvedbenih parametara koje postavljaju povijesni instrumenti (opseg manuala i pedala, često bez kromatskih tonova u najdubljoj oktavi, način ugodbe, mogućnost sviranja sa solističkim registrima na tzv. podijeljenoj klavijaturi). Godinu dana kasnije, Klobučar je odlučio djelo razraditi u opsežnijoj verziji, u kojoj su osim interpretativnih oznaka dodani i novi slojevi glazbenog teksta.¹

U našem izdanju donijeli smo obje verzije, *manualiter* (skladanu za povijesne orgulje, ovdje objavljenu prvi put) i *pedaliter* (za suvremene orgulje). Kako ova potonja postoji u nekoliko verzija, upućujemo izvođača na konzultiranje *Redaktorske bilješke* u kojoj su detaljno opisani pojedinačni izvori, kao i razlike među njima. Kao eklatantan primjer istaknimo dinamičko oblikovanje *Toccate*: u *manualiter* verziji nema dinamika, iako su i skladatelj i Armano tradicionalno taj stavak izvodili kontinuiranim *crescendom* od početnog *pianissima* do maksimalnog zvuka instrumenta u završnim taktovima; u *pedaliter* verziji skladatelj je u dva izvora notirao dva potpuno oprečna principa, prvi s uobičajenim razvojem *crescenda* identičan onom iz *manualiter* verzije (sada prilagođen tromanualnim orguljama), dok se u drugom započinje mnogo agresivnije u *forte* dinamici na I. manualu, da bi se potom prešlo na kontrastnu tišu dinamiku i naknadno planirao *crescendo* (od t. 23 nadalje). Takva rješenja upućuju na važnost improvizatorskog impulsa i gestikulacije koji su prisutni čak i nakon što je skladatelj *fixirao* notni tekst, te je moguće jednako uvjerljivo primijeniti oba principa oblikovanja *Toccate*: prvoga s misterioznim početkom (koji predviđa izvedbu na III. manualu, s eventualnim *plénom*, prigušenim upotrebom zatvorenih žaluzija, uz *staccato* artikulaciju koja se kreće prema *leggiero*), te drugoga koji ima mnogo afirmativniji početak, glasnu dinamiku i mnogo manje *staccata*: skladatelj u tom slučaju zahtjeva izvedbu na I. manualu u *forte* dinamici s izdržanijim notama i artikulacijom *non legato*, da bi nakon otvaranja u glasnoj dinamici (*Exordium*) prešao na princip *crescenda* (*Narratio*).

Jezikom bliske i razumljivije široj publici, ove tri minijature spadaju u red najizvođenijih i najomiljenijih Klobučarevih skladbi za orgulje, kako među orguljašima, tako i među slušateljima. *Manualiter* verzija posebno je pogodna za pedagoške svrhe, kao i za proširenje repertoara za povijesne instrumente, a s obzirom da se djelo odlikuje neoklasičnim jezikom i vrlo preglednom formom, te nadasve uspjelom karakterizacijom stavaka, jasno je kako je zaživjelo na koncertnom repertoaru (te je često izvođeno s različitim nazivima: *Tri minijature*, *Intrada*, *pastorale e toccata*, itd.)

¹ Za potrebe Hrvatske radiotelevizije snimio je Klobučar 1994. za orguljama zagrebačke katedrale *Intradu* i *Toccatu* u toj verziji. Vidi bilješku 8 na str. 57.

Božićne minijature (1995.) skladao je Klobučar također na poticaj Emina Armana, koji je djelo prouzveo 19. kolovoza 1995. na orguljama Rudolfa Novaka (Klagenfurt, 1964.) u župnoj crkvi u Postirama na otoku Braču. Prijateljsku notu nalazimo u skladateljevom rukopisu, gdje Klobučar na početku petoga stavka bilježi simpatičnu posvetu „Eminu za zabavu“. Ova zbirka od pet minijatura (koje se zasigurno mogu izvoditi i pojedinačno) ima jasna obilježja ciklusa: neparni stavci zapravo su *intrada*, *arioso* i *toccata* (čija ritamska potka podsjeća na *gigue*), dok oni parni – dva *intermezza* – pružaju dobrodošao predah uz smirene ritamske pulsacije u 6/8 mjeri, karakteristične za pastoralne stavke inspirirane božićnim ugođajem. Također, stavci su tonalitetno vezani za okružje F-dura, kojim čitav ciklus počinje i završava, a odlična doza odmjeritosti, balansa i kontrasta razlogom je još jednog uspjelog ciklusa upečatljive atmosfere, kojega možemo promatrati na tragu ranije skladane *Partite Ad Pavlinos* (u kojoj su skladatelju kao inspiracija poslužili većinom adventski napjevi). U slučaju *Božićnih minijatura* Klobučar je iskoristio božićne napjeve iz Dalmacije²: *Svanu nam čestite svjetlosti zora* napjev je iz okolice Zadra, dok su preostala dva, *Ovoga vremena* i *Veseli se Majko Božja* iz Sinja (potonjoj pjesmi autor je sinjski franjevac s početka 18. stoljeća, fra Petar Knežević, čiju je *Misu va hrvatski jazik* Klobučar obradio za suvremenu izvedbu 1981.). Kao bazu za dva *intermezza* iskoristio je Klobučar pjesmu *U se vrime godišća*, drevni božićni napjev koji podrijetlo vuče od himna *In hoc anni circulo*, posebno omiljen u Dalmaciji (gdje se tradicionalno pjevao u duljem obliku s više od 20 strofa, za razliku od zagrebačke inačice koja je redovito obuhvaćala 4 strofe). Njegov karakteristični *incipit* (očito toliko popularan da se citira i u napjevima *Ovoga vremena* u t. 9-12, te *Svanu nam* u t. 10-13) odmah uspostavlja nedvojbene asocijacije s božićnim ugođajem, a u orguljaškom repertoaru pronalazimo isti glazbeni motiv već 1637. u skladbi *Capriccio pastorale* Girolama Frescobaldija (1583. – 1643.). Zanimljivo, iako je često izvodio Frescobaldijeve skladbe, u popisu Klobučarevih koncertnih programa ne pronalazimo podatak da je izvodio Frescobaldijev *Capriccio*, a na isti način nije zabilježena nijedna izvedba vlastitih *Božićnih minijatura*.

Intrada, ariosio i toccata na himan Sv. Dujma (1995.) nastanak zahvaljuje kolaudaciji orgulja Katedrale sv. Dujma u Splitu. Kao jedan od četvero kolaudatora, Klobučar je svoj kolaudacijski koncert (održan 3. svibnja 1995. u okviru Sudamje) zaključio prouzvedbom ove skladbe, koja je u koncertnom programu bila navedena pod nazivom

² Donosimo ih na str. XIII – XIV uz tekstove prvih strofa, a moguće ih je pronaći i u kantualu *Pjevajte Gospodinu pjesmu novu*, Zagreb : Institut za crkvenu glazbu Katoličkog bogoslovnog fakulteta : Hrvatsko književno društvo sv. Ćirila i Metoda, 1985.

Suita u čast sv. Dujma, o čemu zapisuje tadašnji kapelnik splitske katedrale, don Šime Marović: „Njegova izvrsna registracija pridonijela je da i suvremeni skladatelji mogu na orguljama splitske katedrale zazvučati zanimljivo i neobično. Za svečanu kolaudaciju novih orgulja prof. Klobučar je skladao *Intrada ariosio e toccata na himan sv. Dujma*, koju je i sam prouzveo.“³ Riječ je o karakterističnom trodijelnom ciklusu kakve je Klobučar rado skladao, a prigodničarski karakter skladbe dodatno je podcrtan citatima napjeva u čast sv. Dujma, *Zdravo Dujme mučenice*, čiji su melodijski fragmenti jasno prepoznatljivi u sva tri stavka. Na taj način skladbu je moguće promatrati kao zoran primjer jedne tipične orguljske improvizacije na kakav zadani napjev, što je Klobučar kao koncertni i liturgijski orguljaš često prakticirao.

Collage (1995.), kako i sam naslov skladbe sugerira, kompozicija je šarolikih ugođaja i, prije svega, bogatoga kolorita. Djelo je prouzveo skladatelj na koncertu u okviru 18. Muzičkog biennala Zagreb u Bazilici Srca Isusova 2. travnja 1995. g., a u festivalskom katalogu naveden je i (najvjerojatnije skladatelj) opis skladbe: „Radi se o jednostavačnom djelu bez čvrste forme, mozaički složenom iz kontrastnih elemenata temeljenih na akordičnim strukturama disonantnih intervala.“ Nizanjem različitih boja i odsjeka baziranih upravo na jasno specificiranom izboru registara artikulira se forma koja, iako globalno jednostavačna, demonstrira određenu srodnost s trodijelnošću. Premda se u tematskom smislu donosi uvijek nova glazbena građa i nove zvukovne boje (solistički registri *Krummhorn*, *Cello*, te kombinacije alikvotnih registara), homogenost čitave skladbe osigurana je upotrebom intervalskog niza sekunda-kvarta-septima, kao i dobro promišljenom arhitekturom forme, te u apoteoznom zaključku skladbe prepoznajemo amplificirani motiv središnjeg polaganog dijela. U usporedbi sa sličnim djelima iz Klobučareva opusa kao što su *Pièce en mosaïque* (1969.) i *Vitrail* (1986.), *Collage* se čini posebno uspješnim djelom ovoga tipa – u smislu slobodne improvizacije doradene i fiksirane u djelo – u kojem se inzistira na raskošnom dijapazonu ugođaja, ali i ekonomičnosti motivike zasnovane na superpoziciji intervala sekunde i Klobučaru omiljenih intervala (tritonusa, sekunde, kvarte i septime), izbjegavajući pritom posvemašnju apstrakciju slobodne forme i priklanjajući se nekoj vrsti trodijelnosti u kombinaciji s tokatnim elementima, koji na koncu skladbe osiguravaju svirački privlačan i upečatljiv zaključak. Vjerojatno je i Klobučar smatrao ovo djelo uspješnim i atraktivnim, o čemu

³ MAROVIĆ, Šime, Koncerti u splitskoj katedrali prigodom Sudamje 1995., *Sveta Cecilija*, LXV, 1995, br. 3, str. 74. Ostali kolaudatori bili su talijanski orguljaši Francesco di Lernia i Claudio Zinutti, te orguljaša splitske katedrale, s. Mirta Škopljanac-Mačina.

svjedoči i broj autorovih izvedbi, njih ukupno 9, od kojih 5 uzastopnih u godini nastanka (1995.), kao i još četiri u razdoblju od 1996. do 1998., u raznim sredinama i prostorima kao što su katedrale u Zagrebu i Đakovu, župne crkve u Opatiji (crkva sv. Jakova), Požegi (današnjoj katedrali), te samostanska crkva sv. Frane u Šibeniku.

Finale (1995.) nastankom je vezan za obilježavanje 140. obljetnice kolaudacije orgulja zagrebačke katedrale. Ta je skladba objavljena u zbirci *Skladbe za orgulje u povodu 140. obljetnice kolaudacije orgulja zagrebačke prvostolnice* (ur. Anđelko Klobučar) u nakladi *Prvostolnog kaptola zagrebačkog*, u Zagrebu 1997. godine. U predgovoru zbirci – koja obuhvaća ukupno 6 skladbi hrvatskih skladatelja – Klobučar uz povijesni prikaz orgulja zagrebačke katedrale navodi kako su ove skladbe nastale na poticaj Instituta za crkvenu glazbu Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Zagrebu, te su prvi put izvedene na koncertu kojega je održao samostalno 26. studenoga 1995. u zagrebačkoj katedrali, povodom prisjećanja na kolaudaciju orgulja Eberharda Friedricha Walckera (održanu 5. studenog 1855. godine).

Zbirka donosi, dakle, repertoar koncerta kako slijedi:

- Anselmo Canjuga: *Crkvena godina – Uskrs*
- Željko Brkanović: *Svečani preludij*
- Anđelko Klobučar: *Finale*
- Adalbert Marković: *La méditation pour orgue*
- Nikša Njirić: *Musica jubilaris*
- Lovro Županović: *Mirozov*, za orgulje

Izuzev Canjugine skladbe, nastale u prvoj polovici 20. stoljeća, ostale skladbe možemo dovesti u direktnu vezu s obljetničkim koncertom 1995. godine kao svojevrsnim impulsom za njihov nastanak. Skladatelji su redom bili Klobučarovi kolege i prijatelji, te su očito pri skladanju imali u vidu njegove izdašne interpretativne mogućnosti. Zanimljivo je i kako se većina skladbi može dovesti u vezu s hrvatskim uskrsnim napjevima – čime su se novonastale skladbe sadržajno uklopile uz ranije nastalu Canjuginu skladbu. Tako u Canjuginom djelu primjećujemo citat napjeva *Isus je uskrsnuo*; riječ je o

jednom od najstarijih liturgijskih napjeva na njemačkom jeziku, *Christ ist erstanden*, čiji je *incipit* melodijski srodan s gregorijanskom uskrsnom sekvencom *Victimae paschali laudes*. Isti citat pronalazimo i u Županovićevom *Mirozovu*, dok se u Markovićevoj skladbi razabire citat hrvatskog uskrsnog napjeva *Uskrsnu Isus doista*. Svečani ugođaj ispoljavaju i dvije skladbe opsežnijih dimenzija: Brkanovićev *Svečani preludij*, te Njirićeva skladba *Musica jubilaris*, u kojoj se skladatelj poslužio tehnikom glazbene abecede – na sličan način kako je to 1976. učinio i Klobučar u svom djelu *Hommage à Cecchini* – ozvučivši riječ ZAGREB u djelu koje zadobiva raskošne proporcije orguljske fantazije i fuge.

Klobučarev *Finale* jednako je raskošan u zvukovnoj gesti, te se – premda bez sačuvanih uputa za registraciju – lako daje povezati s *Tutti* zvukom četveromanovalnog Walckerova instrumenta. Riječ je o svojevrsnoj *toccati*, čiji se markantni početak brzo prometne u vehementnu gestu na čemu skladatelj inzistira do samog završetka ove relativno sažete skladbe. Ugođajem blizak francuskim stavcima kakvi su se improvizirali na koncu misnih obreda (franc. *sortie* – izlaz), stavak bi najjednostavnije bilo okarakterizirati kao *moto perpetuo* (premda izostaje oznaka tempa, koja bi se najvjerojatnije kretala u rasponu između *Vivace* i *Presto*). Nadalje, srodnost s principom čestim u francuskim *toccatama* 19. i 20. stoljeća (gdje se u pedalnoj dionici donose izdržanije notne vrijednosti, dok se u dionicama manuala redaju brze figuracije) uočljiv je tijekom najvećeg dijela skladbe. Figuracije u manualu pritom nisu fiksirane na tek jedan model, već variraju tijekom stavka, a melodija pedalne dionice ne donosi nikakve reference na određene napjeve, nego proizlazi iz autonomnoga skladateljeva vokabulara koji se daje svesti na intervale tritonusa, sekunde, kvarte i septime. Određenu srodnost na razini motivike i figuracijâ valja tražiti s Klobučarovim sličnim skladbama, preludijima, objavljenima u 2. svesku skladateljevih sabranih djela (vidi Anđelko Klobučar: *Skladbe za orgulje, svezak drugi*, Zagreb, 2016), pogotovo u Preludijima br. 6, 12 i 14.

Pavao Mašić

